
Bónis Ferenc

ÚJ-RÉGI KÖNYV A CSÁRDÁS ATYJÁRÓL

A magyar zenetörténet-tudomány térképén sok a fehér folt, a felfedezésre váró terület. Ebben, önmagában, semmi csodálnivaló nincsen, hiszen a háborúsújtotta és megszállás-sújtotta országban, sok századon át, maga a muzsika is csak a kultúra szerencsés szigetein élhetett tovább. A zenetörténet-írás pedig, megfelelő fáziseltolódással, csak ott virágozhat, ahol a zenének története van. De még ott sem magától értetődő természetességgel, hiszen a történelem földrengései nem egyszer megsemmisítették vagy eltömték a zenetörténet forrásait. Ha a magyar zenei élet alakulását tekintjük: a XIX. századig kellett várni, hogy újra bekapcsolódhassunk Európa vérkeringésébe. Az európai rangú magyar zenetudomány kialakulása pedig további száz esztendőt váratott még magára. Kodály Zoltán, Szabolcsi Bence, Major Ervin és nemzedéktársaik munkája nyomán ismertük meg a magyar zenetörténet *alaptérképét* – és így tudtuk meg, hogy ezen a térképen sok minden még kiegészítésre, pontosításra, megismerésre vár.

Még egy viszonylag közeli kor történetét is nehéz feldolgozni, ha nem állnak rendelkezésre a társtudományok kutatási eredményei. Ez azt jelenti, hogy a zenei élet dús vegetációjának minden részletét – irodalomtörténeti, színháztörténeti adatok híján, bibliográfiákat és műjegyzékeket nélkülözve – egyetlen kutatónak kellene feltárni, a kezdetek kezdetétől. Erőpróbáló, hihetetlenül nehéz vállalkozás lenne! Ez az oka, hogy a XIX. század magyar zenéjének megismerése és megismertetése oly sokára, oly nehezen kezdődött. A XX. század húszas éveitől jelentek csak meg Major Ervin idevágó munkái – egyebek között nagy gonddal írt monográfiája Bihari Jánosról, a Bihari-dallamok tematikus jegyzékével. Isoz Kálmán a hazai zeneműkiadás történetében folytatott úttörő kutatásokat. Szabolcsi Bence *A XIX. század magyar romantikus zenéje* című könyvében, a főbb irányzatokat, szerzőket és műveiket írta le, a kor eszmevilágának ábrázolásával. Minderre sok mindent lehetett már építeni: megírni a magyar zeneműkiadás történetét a szabadságharcig, megszerkeszteni az összefoglaló verbunkos-bibliográfiát, elkészíteni az első zeneszerző-monográfiákat, hézagpótló tanulmánykötet-sorozatokat, kotta-elsőkiadásokat, facsimile-kiadványokat, a modern Liszt-összkiadás köteteit.

Ennek a modern felépítmény-rendszernek része Réti Zoltán egykori bassagyarmati zeneiskolai igazgató, ma is működő kiváló festőművész életrajza városa híres muzsikus-fiáról, Rózsavölgyi Márkról. Bármily hihetetlen: Réti Zoltán kutatómunkásságának első eredményéig nem volt olyan könyv-terjedelmű, tudományos hitelű munka, mely számot adott volna a „csárdás atyjának” életéről és munkásságáról.

Réti 1975-ben jelentette meg első Rózsavölgyi-monográfiáját. A könyv közel ötezer példánya hamarosan olvasóra talált; évtizedes hiánycikk immár. A szerző azonban nem zárta le kutatásait; ide értve a hazai zenetörténeti irodalomnak kedvezőtlen viszonyok között is számottevő gazdagodását és az új kiadványok útmutatásával folytatta hírlaptári, levéltári és könyvtári kutatásait, felhasználva a modern tánc-történeti eredményeket is. Ily módon újjáírta könyvét: megtartotta a réginek minden eredményét, de azt jelentős új mondanivalóval egészítette ki.

Réti új munkájában minden megtalálható, amit a kutatás – természetesen Réti saját kutatása is – Rózsavölgyi Márkról mindmostanáig felszínre hozott. Származásának, tanulóidejének, művészpályájának, országjárásának, művei fogadtatásának gazdag dokumentációja tárul az olvasó elé. Megtudjuk, hogy Rózsavölgyi a leggyakrabban kiadott magyar zeneszerzője volt korának, hogy Vahot Imre lapszerkesztő csak rajongott érte, tisztelte és becsülte, mint szerkesztőségi famulusa, bizonyos Petőfi Sándor. Sokra tartotta Rózsavölgyit Erkel Ferenc, és még többre „hírhedett zenésze a világnak”, Liszt Ferenc, aki magyar rapszódiainak témái közé Rózsavölgyinek több dallamát is beiktatta, rámutatva e gesztussal eredetiségükre és magyarságukra. Az új könyvben külön fejezet foglalkozik a muzsikus fiának, Rózsavölgyi Gyulának alkotásával, a (megváltozott formában) most is működő Rózsavölgyi és társa cég történetével. A függelék közli, alfabetikus rendben, Rózsavölgyi fennmaradt műveinek – közel kétszáz kompozíciónak! – jegyzékét.

Mi okozta vajon, hogy e rendkívül népszerű és termékeny zeneszerzőnek, Petőfivel szólva, öregkorára csak „hegedű és koldusbot” jutott osztályrészül? Talán az, hogy megélhetésének alapját nyilvános fellépései biztosították, és ezekből, ahogy öregedett és elbetegesedett, egyre kevesebb jutott. A másik ok az lehetett, hogy Rózsavölgyi korában ismeretlen volt a szerzői jog; amit egyszer a kiadónak átadott, az már csak a kiadónak hozott anyagi hasznot. A zenészek öregkori szociális biztosítását is később honosították meg nálunk – különös módon épp az a Bartay Ede, aki vállalkozott rá, hogy zongoraátirat formájában sajtó alá rendezi a zeneszerző özvegyének javára Rózsavölgyi összes magyar táncát. Hogy élete végén anyagi gondjai voltak a zeneszerzőnek, azt nem csupán Petőfi költeményéből tudjuk. Erre vall az

a tény is, hogy a muzsikus 2 váltóforintokért, rendszeresen eladta egyik hívének csárdásai eredeti kéziratait.

A Rózsavölgyi-kompozíciók akkor szereztek némi jövedelmet a családnak, amikor megjelentetésükre fia, Rózsavölgyi Gyula, a Rózsavölgyi és Társa zeneműkiadó alapítója vállalkozott. Ezt azonban „a csárdás atyja” már nem érte meg.

Manapság örömmel tapasztaljuk eredeti műveinek reneszánszát. Kottái, táncainak lemezfelvételei itthon is, nyugat-európai országokban is napvilágot látnak. És – ha a kelleténél lassabban is – megnyílnak előttük a hangversenytermek kapui. Ennek az újjáéledésnek egyik jele Réti Zoltán könyve is, melyet, mint gondos adatgyűjtés alapján megírt, jól olvasható, hasznos és érdekes munkát, bizvást ajánlhatok minden zenebarát figyelmébe.

*(Réti Zoltán: Rózsavölgyi Márk, Athenaeum 2000 Kiadó,
Budapest, 2002)*

Réti Zoltán: Anya (1999)